

Uvodnik

Vsebino letošnje dvojezične številke Sodobne pedagogike sta narekovala hiter razvoj in kvalitativno preseganje obstoječih rešitev na celotnem področju vzgoje in izobraževanja v zadnjih letih. V dosedanjih številkah letošnjega letnika smo v vsaki obravnavali posamične tematske sklope. Začeli smo s konceptualnimi razmisleki o sistemu vzgoje in izobraževanja, nadaljevali s problematiko odnosa mladih do medijev, se osredotočili na problematiko predšolske vzgoje v vrtcu in končali s številko, ki je prvič pri nas z različnih vidikov osvetlila problematiko homoseksualnosti in šole. Zadnja številka s svojo mozaično zgradbo pa vsebuje aktualne teme z različnih področij. Začenjamo s temo o filozofiji in državljanski vzgoji, sledi razprava in študija primera o izobraževanja romskih otrok, nadaljujemo z analizo pojavljanja zlorabe otrok v šoli in v družini, ki so jo opravili na Hrvaškem, in z analizo odnosa med spolom in uspešnostjo učencev, kot se kaže pri nas, opravljeno s pomočjo podatkov, pridobljenih na podlagi mednarodne raziskave PISA. Sledita opis in primerjava domačih in tujih rešitev s področja varovanja otrok na domu v odnosu do vzgojno-varstvenih družin in vrtcev. Končujemo z analizo vloge izobraževanja pri reprodukciji družbenih neenakosti in razpravo s področja didaktične teorije.

V razpravi o odnosu med filozofijo za otroke in državljansko vzgojo avtor M. Šimenc pokaže, da lahko filozofija pomembno prispeva k državljanski vzgoji. To velja posebno v situacijah razvoja kritičnega mišljenja in vrlin, ki so povezane z deliberativno demokracijo – pojem avtor podrobno osvetljuje s pomočjo relevantnih avtorjev – čeprav sama ne zajema celotne državljanske vzgoje, pač pa jo celo predpostavlja. Obravnava osebno, družbeno in državno raven, ki jo mora vsebovati realistično zasnovana državljanska vzgoja, in posebej poudarja tudi delovanje na vseh treh ravneh, kar je povezano s participacijo, katere vloga je še posebej izpostavljena. Besedilo je namenjeno teoretski razjasnitvi in je hkrati temelj, na katerem lahko učitelji in vzgojitelji utemeljijo svoje vzgojno delo na področju državljanske vzgoje.

Šolanje romskih otrok je izjemno aktualna tema v večini evropskih držav, ki si na različne načine prizadevajo za rešitve, ki bi omogočale ustrezno upoštevanje značilnosti romske populacije in njeno družbeno integriranost. Po opisu različnih dobrih praks v Evropi si avtorica S. Gomboc zastavi nekaj izhodišč za aplikacijo teh praks v slovenski šolski sistem in izpelje rešitve, s katerimi bi bilo mogoče doseči omenjene cilje. Na podlagi analize primera – relativno uspešnega šolanja romskih otrok v osnovni šoli I v Murski Soboti, ki jo obiskuje precej romskih učencev – prikaže značilnosti metod in oblik dela z učenci Romi, predlaga rešitve v zvezi s slabim znanjem materinščine, prikaže pomen vpeljevanja romskih pomočnikov, opiše načine sodelovanja s starši in princip uresničevanja načela pozitivne diskriminacije pri šolanju romskih otrok. Opisani uspešni primer je hkrati tudi zgled, kako je mogoče v drugih okoljih, kjer živijo romski učenci, spodbujati njihovo šolanje in družbeno integracijo. Pri tem posebej poudarja

vpeljavo tako imenovanih »romskih vsebin« za vse učence pa tudi možnosti izbirnih vsebin z romsko tematiko, ki obsega tudi učenje romskega jezika za tiste, ki jim ta ni materinščina, opozarja pa tudi na pomen identifikacije nadarjenih romskih otrok in potrebo po učnih pripomočkih za romske otroke. Predvsem pa opozarja na nujnost vpeljave romskih pomočnikov in koordinatorjev ter urejanje pravic Romov na nacionalni ravni, podobno kot je urejen položaj narodnostnih manjšin v Sloveniji.

Zlorabe otrok v šoli in družini so tema hrvaške avtorice V. Bilić, ki je na podlagi obsežne empirične raziskave na Hrvaškem ugotovila, da je telesno in čustveno zlorabljanje otrok vse pre pogosto tako v šoli kot v družini in v medvrstniških odnosih, pri tem pa tudi ugotavlja, da se zlorabe pogostejše dogajajo v družini kot v šoli. V analizo je vključeno telesno in čustveno zlorabljanje, na podlagi podatkov pa je mogoče sklepati na pozitivne učinke zakonskih predpisov in drugih ukrepov pa tudi večje senzibilizacije učiteljev, na manjšo pogostost zlorab v šoli – tega pa ni mogoče trditi za družino. Avtorica posebej opozarja tudi na vpliv nedopustnih tradicionalnih vzgojnih prijemov v družini, ki so tudi posledica kulturno pogojenih stereotipov. To velja posebno za vzgojo deklet, ki so pogostejše kot dečki žrtev čustvenega zlorabljanja.

Razlike med dečki in deklicami zaznava tudi M. Štraus, ko primerja uspešnost dijakov in dijakinj na podlagi podatkov o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti, ki so jih zbrali z raziskavo PISA 2006. Rezultati kažejo, da so razlike med spoloma za vse programe skupaj drugačne kot razlike med spoloma, gledano ločeno po programih, to pa je avtorici podlaga za razmislek o spodbujanju bolj uravnotežene spolne strukture po programih izobraževanja na srednji stopnji. Pri tem pa je treba upoštevati tudi širši družbeni kontekst in opraviti razmislek o funkcijah in ciljih srednješolskega izobraževanja v Sloveniji s posebnim pogledom na razmerje med splošno izobrazbo in specifičnim znanjem.

Mozaično zgradbo tokratne številke nadaljuje z razprava o posebni obliki varstva predšolskih otrok – varovanje otrok na domu – ki jo od leta 2008 v Sloveniji ureja Zakon o vrtcih. S pomočjo primerjalne analize rešitev na področju varovanja otrok na domu v državah, ki imajo s Slovenijo primerljiv sistem institucionalne predšolske vzgoje (Danska, Finska in Švedska), je prikazano, da so z rešitvijo varovanja otrok na domu, ki ga poznajo v teh državah – vsaj kar zadeva vsebino dejavnosti – primerljive v Sloveniji uzakonjene vzgojno-varstvene družine. Varovanje otrok na domu namreč pri nas ne poteka po javnoveljavnem programu in tako ne zagotavlja otrokom intencionalne predšolske vzgoje po javnoveljavnem programu, kar je za avtorico vprašljiva rešitev, saj potrebujejo otroci med odsotnostjo svojih staršev več kot samo varstvo.

V prispevku P. Kelava pa je v ospredju povsem druga problematika. Avtorica se sprašuje o vlogi izobraževanja pri ohranjanju družbenih neenakosti in ugotavlja, da le-to prispeva k njihovi reprodukciji. Podatki, ki jih je uporabila, kažejo tudi, da se družbena neenakost v Sloveniji hitro povečuje. Slika izobraženosti prebivalstva in z njo povezano vključevanje v nadaljnje izobraževanje pa sledi zakonitostim trga: kdor ima več sredstev, si lahko izobraževanje kupi, tako začetno kot nadaljnje izobraževanje pa je težje dostopno tistim, ki imajo nižje dohodke ali

pa so iz družin z nižjim socialnim statusom. S tem dokazuje, da tudi izobraževanje ni imuno pred neoliberalno logiko, ki akumulira bogastvo in izkorišča revne. Na podlagi tega izpelje ustrezno kritiko neoliberalizma.

Zadnje je besedilo B. Horvat, ki se loteva obravnave igre vlog z vidika didaktične teorije, posebno kritično z njeno opredelitvijo kot metode izkustvenega učenja. Hkrati problematizira njeno umestitev med učne metode, saj se ji to z vidika teoretske utemeljitve koncepta učnih metod v didaktični teoriji zdi sporno. Izhaja iz analize koncepta izkustva, ki v opredelitvah igre vlog sicer ni jasno opredeljeno, vendar ga definicije povezujejo s čutnim in čustvenim izkušanjem oziroma z doživljanjem ter z neposredno izkušnjo. Opozarja na to, da je v vzgojno-izobraževalnem procesu spoznavanje posredno, pa tudi na to da razumevanja dejavnosti v učnem procesu, ne gre enačiti z učenčevo aktivno vlogo pri pouku, saj je ta odvisna predvsem od njegovega umskega delovanja. S tega vidika problematizira tudi interpretacije, ki izhajajo iz podmene, da je za t. i. »tradicionalni« pouk izkustvo nepomembno, in v skladu s tem dokazuje, da je subjektivno izkustvo podstat vsakega spoznavnega procesa. Vse to zahteva teoretsko refleksijo in ustrezno umestitev igre vlog v didaktično sistematiko in obstoječe didaktične koncepte.

S tem končujemo predstavitev vsebine letošnje dvojezične številke Sodobne pedagogike. Prepričani smo, da bo prav njena mozaična zgradba pritegnila k branju veliko bralcev z različnih področij vzgoje in izobraževanja in da bodo ti našli v njej spodbude za svoje praktično delo, predvsem pa možnosti za njegovo teoretsko refleksijo. Verjamemo tudi, da objavljena besedila ustrezno predstavljajo razvoj teoretske misli na področju pedagogike in andragogike tudi tistim, ki se zaradi jezikovnih ovir z besedili avtorjev iz našega prostora redkeje srečujejo.

Dr. Janko Muršak, urednik